

gentia Reorum, in qua se fundant Actores, non est probata, clare, & certo, uti oportet. *Ricciul. de Jure personarum extra Eccles. grem. lib. 5. cap. 6. num. 7. 8., Conciol. alleg. civil. 100. num. 10., & seqq., Coccin. decis. 191. num. 3.*

44 Unde obscuritate, & incertitudine probationum stante, Rei sunt absolvendi, *Reg. cum sunt xi. de reg. Jur. in 6., l. favorabiliores ff. de reg. Jur. §. Retinende Instit. de Interd., Rota impressa post tract., Possib. de manuten. decis. 499., & ipse Possibius observat. 1. num. 20., cap. ex litteris de probat., c. Inter dilectos de fide Instrum.*

45 Et dum agitur de tolendo jure Reorum quæsito tanto magis jura resistunt, ut & Pontifex protestatur inter regulas cancellariæ Regula 18., & Regula 35., numquã ei censi derogatum.

46 Atque intrat Regula Actore non probante Reus absolvitur l. Actor C. de probat. cap. ex litteris de probat., *Farinac. fragm. Criminal. littera A. num. 26., & seqq.;* Asserta enim negligentia sonat in delictum, unde non præsumitur, sed ab asserentibus est probanda, *l. 3. §. si ad diem ff. de re militari, Afflict. decis. 13. num. 28., Seraphin. decis. 455. num. 3., Farinac. præct. q. 31. num. 18. Menoch. de præsumpt. lib. 6., Præsumpt. 77. num. 30.*

47 Cumque D.D. Actores in precibus Congregationi porrectis expresserint, seu asserverint, se fuisse diligentiores comparative ad Reos, & plus elaborasse in lecturis, debent hanc majorem diligentiam etiam comparative probare, nec sufficit probare positive, se fuisse diligentes, comparatiuū enim natura sua comprehendit duo extrema, quorum unum superet aliud, *l. hoc Edicto ff. de Verb. signific.*

48 Clausula etiam posita ab illustissima Congregatione in rescripto (senza pregiudicio d' altri, che havessero maggior merito d' anzianità, o di fatica) præservat quidem Jus habenti, sed in genere, in individuo autē, qui prætendit habere hoc Jus, debet illud probare, & interim possessio, vel quasi cenceffa in lecturis suspenditur, sed est manutenibilis. *Possibius de Manutenen. observat. 50. num. 7. 8., Seraphin. decis. 144. num. 6., & decis. 1177., num. 3., Rota decis. 513. sub. num. 3. p. 1. recent., Puteus decis. 197. num. 17. lib. 1., & decis. 113. lib. 1., Marta de*

Clausul. claus. 157. num. 1., Verall. decis. 119. p. 1., Orbobon. decis. 116. num. 14. 15.

49 Fides Bedelli alias etiam relevantes patitur exceptiones, tum quia non se extendit ad totum tempus, quo Rei à Laurea doctoralis suscepta ceperunt legere, sed omitit plures annos, quibuseos legisse credendum est, & plures in multo numero lectiones habuisse; tum quia dum dicit integras tertiarias præterisse in quibus non legerint quæ nam sit istæ tertiariæ, non declarat, & alioquin ex confessione etiam Actorum, consuetudo est communis inter Dominos Medicinæ Doctores, quod tertiaria subsequens ad festa Paschalia vacat, ex quo ipsi D.D. Medicinæ Doctores in curandis, & purgandis Civium corporibus, & plurimū implicantur; unde hæc depositionis, seu fidei pars nihil probat, quoad assertam negligentiam, tum quia etiam involuit non nullas contradictiones, inverisimilitudines, incerta, deinde Oretenus Bedellus mihi interroganti respondit, se non tenere memoriam exactam de lectionibus toto tempore habitis à D.D. Reis, tum propter longum temporum cursum, tum quia non semper ipse personaliter fuit præsens, sed pluries suo loco substituit filium, quæ omnia bene ostendunt, quod fides datæ per eundem Bedellum in hoc casu nullum gradum faciunt probationis, ad notata *per Eminentiss. D. Card. Cerrum decis. 809. num. 8., Farinac. q. 65. num. 148., & q. 68. num. 4.*

Tum quia testificatio filii ex defecto ætatis nullius est Virtutis ad allegata *per Farinac. q. 79. cap. 1. num. 7., & seqq.,* ubi num. 9. testimonium Minorum, nec faciat præsumptionem, & num. 34., nec transfert onus probandi, & Bedellus testificans ad filii relationem dicitur testis de auditu, ab illo non fide digno, unde non est major fides præstanda Copiæ, quàm Originali. *Farinac. supra num. 85.*

50 Ad effectum autem mantentionis sufficit Reis allegare inverisimilitudinem, & incertitudinem; quibus probationes actorum obscurantur *cap. in præsentia §. quare, ubi Barbosa num. 19., Fagnan. num. 14. de probat., Coccin. decis. 2342. nu. 14., Farinac. q. 86. num. 76., & q. 125. §. 1. num. 423., & seqq., & q. 62. num. 2., Cartar. decis. 95. nu. 14., Ricciul. de jure personarum extra Eccles. lib. 5. c. 6. n. 7., Guazin. defens. 29. cap. 2. n. 2.*

51 Accedat, quod D. D. Rei non possunt dici negligentes ex quo accesserunt ad locum Cathedræ, sed ex defectu audientiu non habuerunt lectionem, tum quia ex Sacra Scriptura dicitur (*nolli esundere sermonem, ubi non est auditus*), tum quia ad inutilia non est obligatio, *l. 2. in fine ff. Si quis in Jus vocatus non fuerit. Tusch. in V. frustratoria concl. 520.*

52 Contendebant Actores in hoc casu electionis jus regulandum esse, sicut in concursu, in quo unusquisque docet, quæ requisita, quæ merita sibi competant, nec teneri aliena requisita, aut merita approbare, vel reprobare.

53 Verum hoc assertum haberet locum, si lectura, seu Cathedra vacaret, & reintegra plures concurrerent, ut consequerentur, & in nostro casu Cathedra non vacat, res non est integra, sed agitur de privandis possessoribus, quod haberet rationem pænæ per delictum, quod delictum omnino clarè, & distinctè venit probandum ab Actoribus, quod ut supra visum est, non probarunt.

54 Quod, & potest explicari, & confirmari ex illo *Evangelii Mathei cap. 25.,* ubi Parabola de Rege, qui uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, sed

qui unum acceperat negligens negotiari fudit in terram, & abscondit pecuniam domini, undè reversus dominus ponens rationem cum eis, audiens confessionem ex ore proprio de neglecta negotiatione, eum privavit talento, & commisit illud diligentiori, tamquam in præmium diligentie, privatio ergo prærequirit de Jure probationem, vel confessionem negligentie ejus, qui Jure suo privandus sit.

55 Nec præmittendum est, quod D. D. Rei exhibent plures attestaciones Dominorum Doctorumustificantium, se pluries, & pluries audivisse Dominos reos conventos in Cathedra legentes, quas attestaciones licet non approbent Actores, tamen arbitrium erit Judici aliqualem fidem eis præstare, saltem in adminiculum verisimilitudinis, *cap. Præsentium de testibus, Rota decis. 79. nu. 3. p. 1. divers., Gabriel de testibus concl. 2. nu. 62., & de probat. concl. 4. Maxime consideratis qualitibus probatissimis, & gradu doctorali attestantium, quæ etiam imperiali Oraculo comendantur, l. Testium fides ff. de testibus, ibi tu magis scire potes quanta fides habenda sit testibus, qui, & cujus sint dignitatis, & æstimationis &c.*

Juxta votum concessa fuit mantentio.

De Negligentia Mercatorum.

S U M M A R I A.

1 **M**ercatores, & negotiatores solent esse negligentes quoad spiritualia, diligentes verò quoad temporalia.

2 In Mercatoribus bona fides requiritur.

3 Tenentur servare pacta alias sine interpellatione constituuntur in mora, itaut teneantur ad interesse.

4 Dies certa apposita in obligatione importat pactum tacitum.

5 Suscipiens mandatum ad mercaturam, & negotiationem, si sit negligens in administratione tenetur ad interesse, cum distinctione si mandatum sit in gratiam mandantis tantum, vel etiam sui.

6 Mandatarius substituens, nec intimavit mandanti, tenetur de Negligentia substituti.

7 Præpositus alicui negotiationi cum lucro tenetur de levissima culpa.

8 Qui suscepit mandatum ad exigendum si negligat exigere, si interim exactio fiat impossibilis, ipse mandatarius tenetur ad interesse, & de non exactis.

9 Si mandans statuit terminum ad exigendum, & mandatarius negligat exigere in termino, & negotium fiat deterioris conditionis, mandatarius tenetur ad interesse.

10 Negligentia mandatarii non præsumitur, sed est probanda per asserentem.

11 Mercator conducens ministros negligentes, itaut sibi, aut aliis damnum sequatur propter illorum negligentiam, debet sibi imputare.

12 Venditor interpellatus ad consignandum Empitori, vel suo Ministro rem venditam, per unicam interpellationem constituitur in mora, itaut teneatur ad damna, & interesse.

13 Mercatores in mercium transportatione, non

- solventes gabellam incidunt in penam legis Commissoriae.
- 14 *Penam legis commissoriae consistit in eo, quod non solvens gabellam amittat merces, quae fiant Gabellarii.*
- 15 *Lex Commissoria describitur, quod sit conventio, ut debito, tempore statuto non soluto res evadat Creditoris, vel Gabellarii.*
- 16 *Haec pena legis Commissoriae, vel ex pacto, vel ex lege potest habere locum in quocumque contractu, in quo, quis non solvit, quod debebat.*
- 17 *Emptio, & venditio non dicitur contractus conditionatus, resolvitur tamen sub conditione.*
- 18 *Non soluto integro pretio in termino constituto dominium non transfertur ipso jure in venditorem, sed solum ei competit actio personalis.*
- 19 *Liberum erit venditori, qui non recepit pretium, vel rem retinere ex pacto Commissoriae, vel agere ad pretium, sed electa una via non potest variare.*
- 20 *Emptor coactus restituere rem ob pretium non solutum, an teneatur etiam restituere fructus ex inde receptos, cum distinctione resolvitur.*
- 21 *Cōsideratur in eo casu, quod sit possessor bonae fidei.*
- 22 *Venditor si petat ab Emptore fructus recompen-sativos, non potest agere Commissoriae.*
- 23 *Emptor negligens solvere pretium amittit aras, quas dedit.*
- 24 *Commissoria pena incurritur ubi est negligentia, sublata negligentia nullum incurritur pena.*
- 25 *Resolvitur in quibus casibus in pignore possit contingere pactum legis Commissoriae, & n. 26. 27.*
- 28 *Debitor non potest consentire, quod pactum legis Commissoriae apponatur pignori, quia sepe creditor comitteret usuram, etiam a sponte date.*
- 29 *In contractu emptionis, & venditionis admittitur pactum legis Commissoriae, quia per illud dissolvitur venditio, at in pignore totum vergit ad commodum creditoris, quod est usurarium.*
- 30 *In pignore potest admitti pactum Commissoriae in hoc sensu, quod neglecta restitutione pretii pignus vendatur ad Astam.*
- 31 *Discutitur an pactum Commissoriae in pignore saltem Juramento firmetur.*
- 32 *Pactum Commissoriae respectu fructuum ad hoc damnatur tamquam pactum usurarii.*
- 33 *Afferuntur aliqui casus in quibus pactum Commissoriae possit sustineri in pignore.*
- 34 *Pactum Commissoriae non vitiat, sed vitiat in contractu pignorum.*
- 35 *Non solvens gabellam ipso jure incurrit penam legis Commissoriae, & merces perdit.*

- 36 *Quod intrat etiam si Mercator paratus esset solvere, si tamen pertransiit locum, & non solvit.*
- 37 *Lis contestata cum Mercatore vivente, qui non solvit gabellas, eo mortuo transmittitur ad heredes, & eos afficit, quatenus ad eos perveniunt merces, quae ceciderunt in commissum.*
- 38 *Fiscus, aut Publicanus, si negligat agere infra quinquenium contra fraudantem, non potest amplius consequi penam commissi.*
- 39 *Quod pertransiens, & non solvens gabellam a commissio poterit excusari in pluribus casibus. Primo si transeat per errorem involuntarii, quia ibi non est negligentia culpabilis.*
- 40 *Secundo, si exactor gabella deciperet transeuntem cum mercibus.*
- 41 *Tertio, si transportator mercium offerat se paratum solvere, sed Publicanus remittat.*
- 42 *Quarto, si Mercator non inveniat Gabellarium in officio, & deponat super Bancum pecuniam debitam pro gabella, evitat commissum.*
- 43 *Quinto, si quis faceret contractum nullum, & invalidum, quo casu non debetur Gabella.*
- 44 *Sexto, pena Commissoria non habet locum in exemptis a Gabella.*
- 45 *Quando Clerici transportant res suas, & Gabellarii velint Bulletas facere ad Portam pro cautione, donec cognoscant, an bona sint Clerici, & exempta, non possunt Gabellarii, nec debent ullo modo exigere grossetum, alias peccant, licet videri iudicatum, quod grossetum solvant pro Custodia pignoris, at non dato pignore cessat huiusmodi titulus.*
- 46 *Septimo limitatur, quod Mercator non cadat in penam commissi, si ex alio titulo ipse esset creditor, & sic utatur compensatione, quia tunc cessat negligentia.*
- 47 *Utrum pro foro conscientiae Mercator teneatur ad solutionem Gabellae sub onere restitutionis remissive.*
- 48 *Ignorantia Gabellae impositae regulariter non excusat a Commissio.*
- 49 *Minores non solventes gabellam possunt purgare moram, & penas Commissi evitare.*
- 50 *Quando negligentia famulorum faciat incurrire Dominum in Commissum remissive, etiam, quoad remedium.*
- 51 *Exempti a Gabellis, ut Rectores Provinciarum, & Praesides non cadunt in Commissum.*
- 52 *Qualiter iustificetur lex penae Commissoriae, resolvitur iustificari quatenus Princeps, & Gabellarius, ita, & Mercatores exponunt se periculo lucri, & damni.*

ARTICULUS XXVII.

De Negligentia Mercatorum.

IN Mercatoribus, & Negotiatoribus ferè universalis est negligentia de rebus spiritualibus, amantibus magis lucra bonorum corruptibilium, quam aeternorum, quod Christus Dominus expressit *Mathei 22.*, figurata parabola hominis Regis, qui fecit nuptias filio suo, quod interpretatur Magnus Gregorius de Nuptiis in desponsatione Christi Domini cum Ecclesia, ad quarum nuptiarum participationem vocavit multos, ut Sacramentorum, bonorumque spiritualium communicarent fideles, sed invitati neglexerunt, & abierunt alius in Villam suam, alius ad negotiationem suam, ut ergo ex negotiatione lucrum facerent, Divini Sponsi Coelestes nuptias neglexerunt, ut autem intelligant qualis sequatur poena ex tanta culpabili negligentia, eis dicitur, quod sint vocati, sed non electi, dum dormierunt somnum suum omnis viri divitiarum, & nihil invenerunt in manibus suis: Vita namque praesens Mundi lucra sectantibus nox est, aquisitio somnium solatium, pecuniarum possessio inutile pondus, immò non possident, sed possidentur tamquam servi subiecti Domino, ac propterea dicunt viri divitiarum, quia divitiae non sunt virorum, sed ipsi divitiarum, & de eis, postquam coelestia neglexerint, terrena verò anxia negotiatione quaesierint, verificatur illud, stulte hac nocte repetent à te animam tuam, & ea quae parasti cujus erunt. Multoties nam que rapit Fiscus, quae non capit Christus, vel relinquunt alienis, ingratissime divitias suas, ut neque post mortem spiritualibus juventur suffragiis, quae neglexerunt viventes.

2 Nil magis desiderabile in mercatoribus, quam bona fides: *Bald. in c. si pro debilitate de officio delegati*, in quibus nihil melius bona fide, *glos. in l. à Procuratore C. mandati*, verum non omnes diligenter servant promissa, ommissis enim, qui dolose pleno marsupio fugam arripiunt, de quibus *Boer decis. 215.*, aliqui tamen inventi sunt, qui

propter morositatem, & negligentiam in adimplendis promissis, creditores suos notabili afficiunt damno, ex quo postea condemnandi veniunt ad lucrum cessans, & ad damnum emergens, quando reverà lucrum cessavit, aut damnum emerit; *Rota Genue. decis. 30. num. 8., & 9.*, quod communiter sentiunt Theologi, ut latè *Gibelin. de Usuris lib. 2. c. 5. art. 4.*

3 Hocque praeter ceteris velem Mercatoribus, & Negotiatoribus memoriae indebiliter insidere, quod ubi pactum, aut promissionem inierunt, se facturos, soluturos &c. absque interpellatione constituuntur in mora: *Farinac. repert. judicial. q. 75. num. 14., Menoch. de arbit. Judic. casu 210. num. 20., Roland. Consil. 57. num. 41., & facit tex. in l. stipulationes dividuntur, ubi D.D. ff. de verb. obligat.*, ita ut teneantur ad interesse, quo casu non excusantur, ex eo quod non fuerint interpellati: *Gibelin. loco citat.*, ubi n. 4., ex pluribus ostendit, quod pactum id potissimum operatur, ut negligens solvere, quod debebat, teneatur ad interesse.

4 Hinc autem recolenda sunt, quae notavimus in prima parte de mora, quae contrahitur, quando dies certa est apposta obligationi solvendi, praestandi, faciendi &c. Dies autem certa apposta in obligatione, importat pactum tacitum, quod operatur eundem effectum, ac expressum *l. 4. ff. de pactis, l. cum quidam ff. de rebus creditis.*

5 Suscipiens mandatum in mercatura, & negotiatione, si negligens sit in executione, vel administratione tenetur ad interesse, nam in eo negligentia habetur pro culpa, *l. in re mandata C. mandati*, ubi quod in re sua quisque est moderator, & arbiter, at in re aliena tenetur exactè, seu exactissime negotia aliena, suscepto mandato, gerere *l. diligenter ff. mandati*, alias negligens tenetur ad damna, & interesse: *Eminentissimus D. Card. Cerrus decis. 582. num. 7. 16., Rota Genue. decis. 159.*, an verò negligens mandataris tenetur de culpa levi, vel etiam levissima, distinguit *glos. in eadem l. in re mandata in V. exacto*, si mandatum suscepit in